

แกะดู: เพลงกะเหรี่ยงโป แห่งผืนป่าทุ่งใหญ่นเรศวร

โกวิท แก้วสุวรรณ*

ผืนป่าทุ่งใหญ่นเรศวรเป็นผืนป่าที่ได้รับการยกย่องว่ามีความหลากหลายทางชีวภาพมากแห่งหนึ่งในเอเชียอาคเนย์ จนได้รับการประกาศเป็นมรดกทางธรรมชาติของโลก เมื่อพุทธศักราช 2534 คนทั่วไปมักรู้จักป่าทุ่งใหญ่นเรศวรแต่ในมิติของความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติ ในอีกมิติหนึ่ง ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรเป็นที่ตั้งของเมืองหน้าด่านของไทยตั้งแต่ต้นรัตนโกสินทร์ คือ เมืองแม่กลอง (ไผ่ยกกลุ่ม¹) ซึ่งตั้งอยู่บริเวณลำห้วยไผ่ยกกลุ่มทา (ห้วยเจดีย์) ปัจจุบันอยู่ในเขตอำเภออุ้มผาง

จังหวัดตาก และเมืองสังขละบุรีซึ่งตั้งอยู่บริเวณลำห้วยโร๊ะ (ชะเหราะคี) อันเป็นแหล่งต้นน้ำของลำน้ำของกาเลีย (ห้วยเขอเลีย) ปัจจุบันเป็นหมู่บ้านสเน่ฟอง หมู่ที่ 1 ตำบลไล่โว่ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี

ในอดีต ทั้งเจ้าเมืองแม่กลองและเจ้าเมืองสังขละบุรีเดิมเป็นผู้นำชาวกะเหรี่ยงไปที่อพยพมาจากประเทศพม่าเข้ามาตั้งถิ่นฐานตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาต่อมาได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นพระยาศรีสุวรรณคีรีบ้าง พระศรีสุวรรณคีรีบ้าง ทำ

*อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทยสังคีต คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

1. กฉั กสิฏ ผู้เขียนพยายามหาเสียงภาษาไทยที่ใกล้เคียงกับภาษากระเหรี่ยงแทนคำ ๑ นี้ ซึ่งมีเสียง /-ย-/ ตรงท้ายพยางค์

หน้าที่ปกครองเมืองหน้าด่านป้องกันแนวชายแดนจากการรุกรานของพม่า และ สืบทอดตำแหน่งมาหลายชั่วคนจนถึงสมัยเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองใน สมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

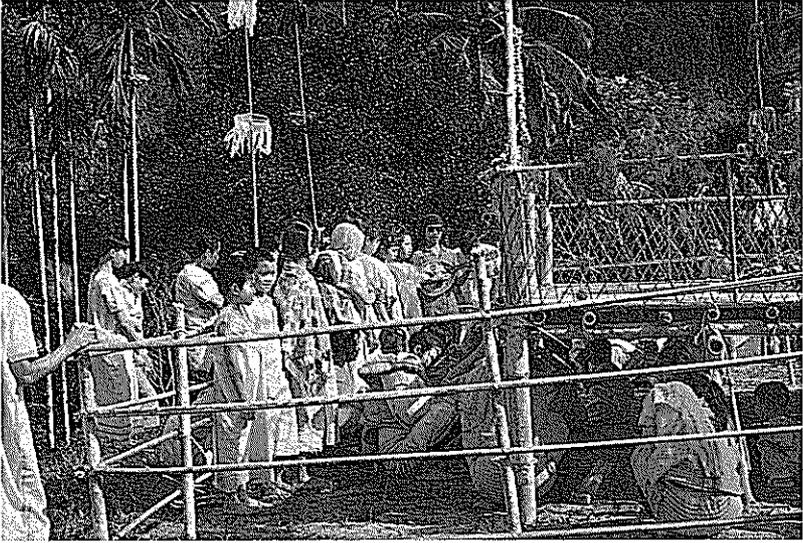
กะเหรี่ยงเป็นคำที่คนไทยในภาคกลางใช้เรียกชาวเขากลุ่มนี้ Hamilton (1976: 2) สันนิษฐานว่าคนไทยเรียกตามหมอสอนศาสนาที่ได้คำมาจากประเทศ พม่าที่เรียกชนกลุ่มนี้ว่า "Karen" (ผะอบ นะมาตร์ และคนอื่น ๆ 2536: 5) เช่นเดียวกับ Marshall สันนิษฐานว่าคำว่า Karen น่าจะกลายมาจากภาษา พม่าสมัยใหม่ที่ใช้เรียกชนกลุ่มนี้ว่า "Kayin" ในขณะที่คนกะเหรี่ยงในพื้นที่ ตำบลไล่โว่ อำเภอสังขละบุรี เชื่อว่ากะเหรี่ยงเป็นคำที่คนไทยเรียกตามชนชาติ มอญที่เรียกชาวกะเหรี่ยงไปว่า "หะเรียง" ซึ่งปรากฏอยู่ในคำสวดมนต์อธิษฐาน ของชนชาติมอญ (สมภพ สังขะชลาธาร, สัมภาษณ์) อาจสรุปได้ว่า คำว่า กะเหรี่ยงมีที่มาจากข้อสันนิษฐานสองประการ คือ ประการแรกเป็นคำเรียกตาม ชาวตะวันตกที่นำคำว่า Karen มาจากภาษาพม่าอีกต่อหนึ่ง ทั้งนี้ เพราะหน่วย เสียง /-y-/ ในภาษาพม่าใช้ตัวอักษร /-จ-/ เมื่อถอดเป็นตัวอักษรภาษาอังกฤษตรงกับตัว /-r-/ อีกประการหนึ่ง คือ เรียกตามชนชาติมอญจากคำว่า หะเรียง

ตามตำนานที่บอกเล่าในกลุ่มของชาวกะเหรี่ยงกล่าวถึงดินแดนดั้งเดิม ของกะเหรี่ยงว่า บรรพบุรุษเคยอาศัยอยู่ทางตอนเหนือของทิเบต สถานที่นั้น เรียกว่า "ที่ฉิมี่หยั่ว (Htee Hset Met Ywa)" (เนแสง, สัมภาษณ์) หมายถึง ดินแดนที่ทรายไหล (Land of Flowing Sand) ถ้ามองจากถิ่นฐานที่ชาว กะเหรี่ยงอาศัยอยู่ในปัจจุบัน ที่ฉิมี่หยั่วจะอยู่ที่ "ซากระช่องฟองลา" คืออยู่ใต้ กลุ่ม "ดาวช้าง" ซึ่งคนไทยเรียกกลุ่มดาวนี้ว่า "ดาวจระเข้" ซึ่งเป็นกลุ่มดาวที่ โคจรรอบดาวเหนือ นักประวัติศาสตร์สันนิษฐานว่า ดินแดนที่เรียกว่าที่ฉิมี่หยั่ว นี้ อาจเป็นตอนใต้ของทะเลทรายโกบี ส่วนที่เป็นพื้นที่ราบหุบเขาทางตอนเหนือ ของทิเบตบริเวณเหนือเทือกเขาคุนหลุน ซึ่งเป็นแหล่งกำเนิดของแม่น้ำ 3 สายคือ แม่น้ำแยงซี แม่น้ำโขง และแม่น้ำคง (สาละวิน) ชาวกะเหรี่ยงเริ่มอพยพลงมา ทางตอนใต้ตามแม่น้ำทั้งสามสาย แล้วแยกย้ายไปตามพื้นที่ต่าง ๆ ราว 1972 ปีก่อนพุทธกาล ตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ที่เป็นประเทศจีนในปัจจุบันแถวยูนนานราว

842 ปีก่อนพุทธกาล แล้วเริ่มอพยพจากยูนานเข้าตั้งถิ่นฐานในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ 585 ปีก่อนพุทธกาล

ในทางภาษาศาสตร์ พอล เค เบเนดิก (Paul K. Benedict) จัดภาษากะเหรี่ยงไปอยู่ในกลุ่มตระกูลทิเบต-กะเหรี่ยง (Tibeto-Karen) ซึ่งเป็นกลุ่มสาขาย่อยของกลุ่มจีน-ทิเบต (Sino-Tibetan) (สุริยา รัตนกุล 2531: 195) ภาษาที่ชาวกะเหรี่ยงไปใช้มีแต่เพียงภาษาพูด ไม่มีภาษาเขียนที่เป็นของตนเอง ตัวอักษรที่ใช้เขียนในปัจจุบัน ได้รับอิทธิพลมาจากตัวอักษรที่ใช้ในประเทศพม่า คือ อักษรมอญ ซึ่งเป็นอิทธิพลจากพุทธศาสนาที่ชาวกะเหรี่ยงรับมาจากชนชาวพม่าอีกทอดหนึ่ง (พระครูกาญจนาสุทธิคุณ, สัมภาษณ์) เพราะในพระไตรปิฎกบันทึกด้วยตัวอักษร และวิธีการเขียนด้วยไวยากรณ์ตามแบบของมอญ

วัฒนธรรมของชาวกะเหรี่ยงเป็นวัฒนธรรมที่ผูกพันอยู่กับระบบนิเวศทางธรรมชาติอย่างกลมกลืน ซึ่งมีผลต่อชีวิตของชาวกะเหรี่ยงทั้งในมิติศรัทธาทางจักรวาลวิทยาที่เชื่อว่าสรรพสิ่งมีชีวิตวิญญาณเป็นเจ้าของดูแล ในระบบเศรษฐกิจที่ยังชีพด้วยการทำไร่หมุนเวียนในป่า และในระบบเครือข่ายของสายตระกูลที่มีต้นไม่ประจำตระกูล นอกจากนี้ สิ่งใช้สอยต่าง ๆ มักเป็นวัสดุที่มีอยู่ในระบบนิเวศทั้งสิ้น ซึ่งเห็นได้จากบ้านเรือนที่อาศัยอยู่ส่วนใหญ่เป็นเรือนเครื่องผูกที่ใช้ไม้ไผ่เป็นวัสดุซึ่งมีมากในระบบนิเวศ ภูมิปัญญาในการใช้ไม้ไผ่ของชาวกะเหรี่ยงสะสมเป็นจารีตสืบต่อกันมาหลายชั่วคน ด้วยความเชื่อว่าไม้ไผ่เป็นไม้ที่แสดงความเข้มแข็ง เป็นกลุ่มชน และมีความยั่งยืนสามารถแตกออกขึ้นใหม่ได้ การตัดไม้ไผ่ใช้สอยจึงไม่เป็นการทำลายระบบนิเวศอีกทั้งยังเป็นการใช้ทรัพยากรจากธรรมชาติอย่างยั่งยืนอีกด้วย จนเป็นข้อกำหนดในการนำไม้ไผ่มาเป็นเครื่องใช้สอยต่าง ๆ เช่น บันได ข่าไฟ เป็นต้น ด้วยเหตุนี้ ไม้ไผ่จึงเป็นพรรณไม้ที่สืบบทบาทในวัฒนธรรมของชาวกะเหรี่ยงที่อาศัยอยู่ในผืนป่าทุ่งใหญ่นเรศวร บทบาทอีกอย่างหนึ่งของไม้ไผ่ที่ชาวกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวรนิยมใช้มาตั้งแต่อดีต คือ การใช้ไม้ตजारลงบนผิวไม้ไผ่เพื่อสื่อสารซึ่งกันและกัน ซึ่งการสื่อสารลักษณะนี้เป็นการแสดงออกถึงภูมิปัญญาของคนในชุมชน กล่าวคือ ข้อความที่สื่อสารซึ่งกันและกันนั้นมีลักษณะเป็นบทหรือกรอง เรียกว่า “ตะคู (တေးကူပုဒ်)

ภาพบนและล่าง

การร้องเพลงสรรเสริญกบฏที่บึงโพธิ์ (ยายข้าว) ใน โบวมือสังคุด (บุญข้าวใหม่)

นักดนตรีและนักร้องเพลงสรรเสริญก็ป้อโฮย

บางครั้งชาวกะเหรี่ยงเรียกตะคุหนึ่งมั่งนี้อีกชื่อหนึ่งว่า “ตะคุใหม่ย (ဝဲးဒုးပုဝီၤမိၤ)” เพราะการร้องตะคุหนึ่งมั่งมักเป็นการร้องตอบโต้กันระหว่างหนุ่มสาวในโอกาสต่าง ๆ เช่น ร้องตอบโต้กันในขณะการลงแขกเกี่ยวข้าว ฟาดข้าว ตลอดจนการร้องคลอกับปี่ป้า (แคน) ในงานบุญต่าง ๆ เช่น โบริบือส้องคุ (งานบุญข้าวใหม่) ซึ่งเนื้อหาของเพลงเหล่านี้มักเป็นการเล่านิทาน ตำนาน จาริต ฯลฯ ตลอดจนเรื่องเกี่ยวพาราสิที่เป็นการประลองภูมิปัญญาของคนหนุ่มสาวในอดีต ปัจจุบันตะคุหนึ่งมั่งเป็นที่นิยมเฉพาะในกลุ่มคนเฒ่าคนแก่ เพราะมีเนื้อหาที่กระชับ การใช้คำน้อยแต่มีความหมายลึกซึ้ง ทั้งการประพันธ์ การร้อง การฟัง ต้องอาศัยการตีความหมาย ทำให้ตะคุหนึ่งมั่งค่อนข้างสั้นห้วน จึงไม่ค่อยเป็นที่นิยมในกลุ่มหนุ่มสาวในปัจจุบัน

ของชุมชน ในพื้นที่ที่ชาวกะเหรี่ยงตั้งถิ่นฐานอยู่มักสร้างเจดีย์ดินไว้เป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์สำหรับประกอบพิธีกรรม ดังนั้น ในบทเพลงวรรณคดีแรกทีกล่าวถึงเส้นทางไถ่บ้านนี้จึงใช้คำว่าเส้นทางเจดีย์สูง เป็นการแสดงถึงเส้นทางขึ้นไปถึงต้นน้ำของลำห้วยไม้ยกสูง ซึ่งมีเจดีย์ตั้งอยู่เพราะเป็นชุมชนกะเหรี่ยงในเขตจังหวัดตาก เส้นทางที่สอง คือ เส้นทางไถ่ฟ้า เป็นเส้นทางลงมาทางตอนใต้ผ่านหมู่บ้านชาวกะเหรี่ยงในพื้นที่ตำบลโลโว อำเภอสังขละบุรี ไปจนถึงเจดีย์สามองค์ ในวรรคที่สองชาวกะเหรี่ยงเรียกเจดีย์สามองค์ว่า "เจ้ไปย" ซึ่งเป็นคำที่มาจากภาษามอญว่า "เจ้ป้อย" หมายถึงเจดีย์สามองค์ เส้นทางสุดท้าย คือ เส้นทางนกยูง เป็นเส้นทางจากภูเขาโตปั้งไปทางทิศตะวันออกผ่านหมู่บ้านจะแก ตำบลโลโว ตัดผ่านที่ทำการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร เข้าเขตตำบลปริงผล อำเภอสังขละบุรี จนถึงบ้านเกริงกะเวีย อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี

ชาวกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวรแบ่งกะลุ่มออกเป็น 2 ประเภท ตามเนื้อหาของเพลงที่ร้อง ดังนี้

2.1 **กะคูเหมี่ยวไฉย** กะคูเหมี่ยวไฉย (ဝဲးကူမိၤဆိၤဆိၤ) เป็นเพลงที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการทำนายอนาคต ซึ่งมีทั้งเรื่องราวเกี่ยวกับพุทธทำนายและคำทำนายเกี่ยวกับสังคมในอนาคตของชุมชนที่นักปราชญ์ชาวกะเหรี่ยงได้แต่งไว้ เช่น

ဝဲးပိၤဆိၤဆိၤဝဲးပိၤဆိၤဆိၤ ဝဲးပိၤဆိၤဆိၤဆိၤဆိၤဆိၤဆိၤ
 ဝဲးပိၤဆိၤဆိၤဆိၤဆိၤဆိၤဆိၤဆိၤဆိၤဆိၤဆိၤဆိၤဆိၤဆိၤဆိၤဆိၤဆိၤဆိၤ

เผาะวเซอตาเหลือเหมยหล่องหละ	เสตตุงคูต่าฤยชีชา
เกอชองธิไต่ยเวียกุงตา	โอชูเปอเต้ผุเออလာ

คำแปล

พระเจ้าปเสนทิทรงสุบิน	แทนบรรมมถูกสุนัขปีศาจวระด
ช้างพลายเดินข้ามทุ่ง	อาศัยร่มเงาจากกระต่ายน้อย

กะคูเหมี่ยวไฉยบทนี้เป็นเพลงกล่าวถึงพุทธทำนายเมื่อครั้งพระเจ้าปเสนทิ

คนรักไม่ไยดี ผู้เขียนเปรียบตนเองเหมือนนกพญาไฟที่ทางยังไม่สวย ส่วนคนรักเปรียบเสมือนนกเขาเปล้าที่ไม่ยอมกลับมาคืนดีต้องตัดความสัมพันธ์ที่เคยมีมา ในการเปรียบเทียบความรักของคู่รักที่พลัดพรากกัน ด้วยนกพญาไฟ (Scarlet Minivet) และนกเขาเปล้า (Thick-bill Pigeon) นั้น เป็นเรื่องราวในนิทานที่เล่ากันในกลุ่มคนกะเหรี่ยงเกี่ยวกับความรักระหว่างนกสองชนิดที่จัดว่าสวยที่สุด คือนกพญาไฟเป็นนกตัวผู้สีแดงสดกับนกเขาเปล้าเป็นนกตัวเมียสีเขียวสดใสต่างมีความรักต่อกัน แต่ถูกเพื่อนซึ่งเป็นคางคาวพุดยุ้งให้เข้าใจผิดจนต้องพลัดพรากกัน ซึ่งเป็นเรื่องราวที่ประทับใจคนกะเหรี่ยงมาก เพราะทั้งคู่เป็นคู่ที่เหมาะสมกัน นิทานเกี่ยวกับนกพญาไฟกับนกเขาเปล้าจึงเป็นเรื่องราวที่มักนำมาเปรียบเปรยกับความรักที่พลัดพราก

2.2.5 ตะคุตะเว (ဝဲးဝဲးဝဲးဝဲးဝဲး = เพลงผิดหวัง) ตะคุตะเวมี

เนื้อหาค่อนข้างใกล้เคียงกับตะคุตะถะรุ่ง เพราะเป็นความรักที่ผิดหวังด้วยกันทั้งสิ้น ตะคุตะถะรุ่งเป็นความผิดหวังที่อีกฝ่ายหนึ่งยังรักอยู่ ส่วนตะคุตะเวเป็นความรักที่แยกทางกัน เนื้อหาอาจมีตั้งแต่การขออธิษฐานให้ได้พบกันในชาติหน้า การตัดพ้อต่อว่าอีกฝ่ายหนึ่ง อาจรุนแรงจนถึงสาปแช่ง เช่น

ပုၤဝဲၤဝဲၤဝဲၤဝဲၤဝဲၤဝဲၤ ဝဲၤဝဲၤဝဲၤဝဲၤဝဲၤဝဲၤ
ဒုၤဝဲၤဝဲၤဝဲၤဝဲၤဝဲၤဝဲၤ ဝဲၤဝဲၤဝဲၤဝဲၤဝဲၤဝဲၤ

มือเหลือฟุ้งเช่อโรเหมตา	เสาะวจำองเลเดเหมาะะวสุตา
ดาเหยอซองเหนอเหลือไชวินา	เฮอะเฉอไ้มยเหนอโอเลอหย่า
คำแปล	
เธอไม่ซึ้งในเมตตาธรรม	สูญเสียสัจจะด้วยหมอกควันในใจ
เห็นเราจนเจ้าไม่ยอมฟัง	คนรักเธอมีอยู่นับร้อย

ตะคุตะเวบทนี้เป็นบทตัดพ้อผู้หญิงที่ไม่รักตนด้วยเหตุผลเพราะความจน ในการตัดพ้อนั้น ผู้เขียนได้นำเอาความเชื่อเกี่ยวกับพุทธศาสนาเข้ามาเป็นข้อตำหนิผู้หญิงว่าไม่ซบซึ้งเข้าถึงเมตตาธรรม อีกทั้งไม่มีสัจจะ ในจิตใจก็มีหมอกควัน ซึ่งหมายถึงความหลงผิด

ของผู้ชาย ดังนั้นทั้งเสียมและก่อดาวต่างเป็นอุปกรณ์ที่จำเป็นสำหรับการใช้ชีวิต

ข. *ช่วยกับเสอะดอง* ปูกับกุ้งเป็นสิ่งที่ใช้คู่กันในพิธีกรรม “องบือผ่องคู (အဝီပူဖွဲ့အုပွဲ့) = กินข้าวหัวยุง)” ซึ่งเป็นการกินข้าวใหม่ของชาวกะเหรี่ยงที่ทำหลังจากนำข้าวขึ้นยุ้งเสร็จแล้ว จากนั้นนำข้าวเปลือกที่ได้จำนวน 1 ปีบตากแดด แล้วมาทำให้เสร็จภายในวันเดียวแล้วหุงเป็นอาหารมื้อแรก ส่วนแกงที่ปรุงเป็นกับข้าวนั้น ต้องใช้เผือก (คูถีย) มัน (เนถีย) ปู กุ้ง และหอยมาปรุงเป็นแกง สัตว์สามชนิดที่นำมาปรุงเป็นกับข้าวในการกินข้าวหัวยุงนั้น ล้วนแต่มีอาการเคลื่อนไหวที่ไม่ปกติเหมือนคน กล่าวคือ ปูเป็นสัตว์ที่เดินด้วยอาการไปทางข้าง กุ้งเดินด้วยอาการถอยหลัง และหอยมีการเดินค่อย ๆ ไปอย่างช้า การที่นำสัตว์ที่มีอาการเคลื่อนไหวดังกล่าวมาเปรียบเปรยนั้นมีความหมายว่าข้าวเปลือกในยุ้งนั้นให้ประหยัดสิ้นเปลืองซ้ำเช่นเดียวกับการเคลื่อนไหวของสัตว์ทั้งสามชนิด ในการเปรียบเปรยคู่บ่าวสาวว่าเป็นเช่นเดียวกับปูและกุ้งที่ต้องอยู่คู่กัน มีการดำเนินชีวิตอย่างค่อยเป็นค่อยไป และประหยัดเช่นเดียวกับการเคลื่อนไหวของปูและกุ้ง

ค. *ยาพองกับขลุ* ยาพองเป็นปลาตัวเล็ก ๆ ชนิดหนึ่งที่ชาวกะเหรี่ยงองเหม่ ซึ่งเป็นกลุ่มกะเหรี่ยงด้ายขาวดั้งเดิมที่ยังไม่รับความเชื่อทางพุทธศาสนา ใช้ปรุงอาหารในพิธีกรรมไหว้ผีประจำปีตามจารีตที่ครอบครัวกะเหรี่ยงองเหม่ยึดถือ สืบทอด ต่อกันมาเกี่ยวกับการนับถือผีประจำตระกูล โดยมีข้อกำหนดหลักที่สำคัญอยู่สองประการ ประการแรกคือมีต้นไม้ประจำตระกูล ประการที่สอง คือในการทำพิธีไหว้ผีต้องใช้สัตว์ที่เป็นข้อกำหนดของสายตระกูลมาปรุงเป็นอาหารเพื่อใช้ประกอบพิธีกรรม สัตว์ที่เป็นข้อกำหนดของสายตระกูลอันดับแรกคือ “อั้น (ว่ามา)” ถ้าหากเห็นว่าตัวอั้นหายากก็ปรับเปลี่ยนมาเป็นสัตว์ที่เป็นข้อกำหนดรองลงมา ได้แก่ “กระรอกเหลือง (สียบ่อง)” ถ้าหากเห็นว่ากระรอกชนิดนี้หายากอีกก็สามารถปรับเปลี่ยนมาเป็นสัตว์ที่เป็นข้อกำหนดในอันดับสุดท้าย ได้แก่ “ยาพอง (ปลาตัวเล็ก ๆ ชนิดหนึ่ง)” ในการปรับเปลี่ยนสัตว์ที่เป็นข้อกำหนดในการประกอบพิธีกรรมนั้น ผู้นำสายตระกูลต้องใคร่ครวญอย่างถี่ถ้วนที่จะปรับเปลี่ยน เพราะถ้าปรับเปลี่ยนแล้วไม่สามารถกลับมาใช้สัตว์ชนิด

เดิมได้อีก ปรับเปลี่ยนได้เฉพาะสัตว์ชนิดที่รองลงไปเท่านั้น ถ้าครอบครัวของ-
เหม่ครอบครัวใดยังคงรักษาการใช้สัตว์ที่เป็นข้อกำหนดในอันดับแรก ๆ ถือว่า
เป็นครอบครัวที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นครอบครัวที่มีความเข้มแข็งเคร่งครัด
รักษาจารีตที่บรรพบุรุษสร้างไว้ได้อย่างดี และมีบรรพบุรุษคุ้มครองรักษาสมาชิก
ในสายตระกูลได้อยู่เย็นเป็นสุข

ในการไหว้ผีของเหม่นี้ การไปหาสัตว์ที่ใช้ในพิธีกรรมเป็นหน้าที่ของผู้
ชายในครอบครัวที่ต้องหาให้ได้ ในขณะที่ผู้หญิงเป็นผู้ดูแลเตาไฟบนบ้านที่จุด
ธูปธูปไม้ให้ดับ จนกว่าผู้ชายหาตัวอัน กระรอกหรือปลาพองมาได้ ถ้าหากไฟ
ในเตาดับไปการทำพิธีไหว้ผีประจำปี ต้องเริ่มต้นใหม่ตั้งแต่แรก ข้อกำหนด
ต่าง ๆ ในการไหว้ผีประจำปีของกะเหรี่ยงของเหม่มีมากมาย บางสายตระกูลที่
รู้สึกว่ายุ่งยาก ก็สามารถปรับเปลี่ยนสายตระกูลตนเอง ให้เป็นป่าไผ่ (ไหว้พรุ)
แทนโดยการให้ “คนทรง (โม)” มาทำพิธีปรับเปลี่ยนให้

ขลุ้ (หอย) มีความหมายเกี่ยวกับผู้หญิง เพราะหอยเป็นสัตว์ที่มีบทบาท
ในพิธีกรรม ที่เป็นหน้าที่ของผู้หญิงโดยตรงได้แก่ พิธีการกินข้าวห้วย้ง ในการ
กินข้าวห้วย้งนั้นผู้หญิงเป็นฝ่ายจัดการทุกอย่าง ตั้งแต่การนำข้าวเปลือกมาตาก
การตำข้าว การไปหาปู กุ้ง และหอยมาปรุงเป็นอาหารในพิธีซึ่งล้วนแต่เป็น
หน้าที่ของผู้หญิงทั้งสิ้น นอกจากนี้หอยยังเป็นสัตว์อีกชนิดหนึ่งที่ขาดไม่ได้
ในการกินข้าวห้วย้ง เพราะหอยเป็นสัตว์ที่เคลื่อนไหวช้า ซึ่งมีความหมายเชื่อมโยง
ไปถึงการบริโภคข้าวในยุ้งนั้นให้หมดซาลงเหมือนกับการเคลื่อนไหวของหอย

ตะกูดมุงเป็นบทเพลงที่ชาวกะเหรี่ยงนิยมใช้กันอย่างแพร่หลายทั้งหนุ่ม
สาวและคนเฒ่าคนแก่ โดยเฉพาะหนุ่มสาวนิยมใช้ตะกูดมุงเขียนส่งถึงกันเพื่อ
ระบายความในใจซึ่งกันและกัน ทั้งนี้เพราะตะกูดมุงเปิดโอกาสให้ผู้ประพันธ์
สามารถใช้คำได้มาก และหลากหลายกว่าตะกูดมุงที่มีคำน้อยและกระชับ ด้วย
เหตุนี้เองตะกูดมุงจึงสามารถหาฟังได้ทั่วไปทั้งในโอกาสสำคัญและในชีวิตประจำวัน
ในขณะที่ตะกูดมุงสามารถฟังได้เฉพาะฤดูกาลเก็บเกี่ยวและโอกาส
สำคัญ ๆ เท่านั้น

บทบาทของตะคู้ในชุมชนกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร

ตะคู้มีบทบาทในชุมชนกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวรในทุก ๆ ด้าน ซึ่งสนองตอบทั้งในระดับปัจเจกบุคคล และระดับสังคม ในระดับปัจเจกบุคคลตะคู้เป็นสิ่งที่ปลอมแปลงอารมณ์ของมนุษย์ให้หลากหลายขึ้น อีกทั้งยังสร้างความรู้สึกที่หลากหลายเหล่านั้นเพื่อแม่แก่ผู้อื่นที่ได้ยินได้ฟัง ทั้งตะคู้ที่มุ่งและตะคู้ลุ่มง โดยเฉพาะตะคู้ที่มีความหมายเกี่ยวกับความรักนั้น สามารถสนองตอบความต้องการของปัจเจกบุคคลได้อย่างชัดเจนที่สุด เห็นได้จากการส่งวาทะคู้ให้แก่กัน นั้นมีจุดมุ่งหมายเพื่อสนองตอบความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ คือ ความต้องการทางด้านแรงงานในการทำมาหากิน ความต้องการสร้างครอบครัวอันเป็นหลักประกันความมั่นคงในชีวิต ตลอดจนการสืบทอดสายตระกูลเผ่าพันธุ์ ให้คงอยู่ต่อไป

การแต่งงานเป็นการเริ่มต้นของสถาบันครอบครัวอันเป็นหน่วยสังคมที่เล็กที่สุดและเป็นศูนย์กลางของระบบเครือญาติ เป็นเครือข่ายที่มีบทบาทมากทางสังคม โดยเฉพาะชุมชนที่เป็นสังคมค่อนข้างดั้งเดิม ซึ่งเทคโนโลยีที่ช่วยในวิธีการผลิตยังไม่มากเท่ากับสังคมที่มีกระบวนการพัฒนา เครือข่ายทางสังคมที่เป็นระบบเครือญาติเป็นเครือข่ายที่ยึดเหนี่ยวสังคม และมีบทบาททางเศรษฐกิจและทางสังคมทั้งในระดับครอบครัวและชุมชน เพราะการสร้างครอบครัวเป็นการนำไปสู่การเพิ่มจำนวนสมาชิกในสายตระกูล ทั้งสมาชิกที่เกิดจากการแต่งงานและสมาชิกโดยกำเนิด

บทบาทของตะคู้ที่เห็นได้ชัดเจนอีกประการหนึ่งก็คือ บทบาทที่เป็นสื่อทางสังคม ตะคู้มีบทบาทตั้งแต่การสั่งสอน อบรม ชี้นำแก่บุคคลในสังคม แสดงให้เห็นค่านิยม และพฤติกรรมด้านต่าง ๆ ของมนุษย์ที่แสดงออกทั้งในเชิงอุดมคติและการปฏิบัติ

ในด้านของการตอบสนองในระดับสังคม นอกเหนือจากบทบาทด้านที่เป็นสิ่งบันเทิงทั่วไปแล้ว ตะคู้ยังสอดแทรกอยู่ในกิจกรรมรวมกลุ่มต่าง ๆ ของชุมชน ในกระบวนการผลิตอันเป็นกิจกรรมการทำมาหากินซึ่งสำคัญเป็นอันดับแรกของชุมชนดั้งเดิมที่อาศัยความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติ กิจกรรมทางการผลิตมีความเคร่งเครียดอยู่หลายประการด้วยกันนับแต่เมโนทัศน์ทางจักรวาล

วิทยาที่เชื่อในจิตวิญญาณของสรรพสิ่งทำให้กระบวนการผลิตดำเนินไปภายใต้การควบคุมทางจารีต ในขั้นตอนการผลิตจึงมีบรรยากาศของการผ่อนคลายความเคร่งเครียดเหล่านั้น เช่น ในการเกี่ยวข้าวที่ต้องเร่งรีบเก็บเกี่ยวก่อนที่เมล็ดข้าวจะร่วง จึงก่อให้เกิดการรวมกลุ่มด้วยการลงแขกกันเกี่ยวข้าว ซึ่งในกิจกรรมนี้ละอองน้ำจึงเป็นสิ่งที่ช่วยผ่อนคลายความเคร่งเครียดในการเร่งรีบ อีกทั้งยังเป็นการชื่นชมผลผลิตที่ได้อีกทางหนึ่ง

บรรณานุกรม

- กรมศิลปากร. 2511. *พุทธศาสนคติและรวมเรื่องเมืองกาญจนบุรี*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย. (พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพพระเทพมงคลรังษี)
- กุลวดี บุญภินันท์. 2536. "วิถีชีวิตกะเหรี่ยง: วิถีแห่งความผูกพันกับธรรมชาติ กรณีศึกษา: หมู่บ้านสะเน่พ่องและกองม่องทะ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี." *นิเวศวิทยา* 20 (3): 43-56.
- พนธ์ สัมมา และคณะ. 2534. *พิธีกรรมกับการสื่อสารทางสังคม*. เชียงใหม่: คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี. 2539. *ภูมิปัญญาอันเวศวิทยาชนพื้นเมือง: ศึกษากรณี ชุมชนกะเหรี่ยงในป่าทุ่งใหญ่นเรศวร*. นนทบุรี: สำนักพิมพ์โลกดุลยภาพ.
- _____. 2536. "สู่การแสวงหารากฐานใหม่แห่งการนิยามธรรมชาติ: ตัวอย่างจากชุมชนกะเหรี่ยงในป่าทุ่งใหญ่." *เมืองโบราณ* 19 (3): 21-40.
- _____. 2536. "พุทธ-ผี-ธรรมชาติ และมนุษย์: จักรวาลวิทยาของคนกะเหรี่ยงในป่าทุ่งใหญ่." *เมืองโบราณ* 19 (4): 21-30.
- ผะอบ นมะตาร์ท และคนอื่น ๆ. 2536. *ผ้าและการสืบทอดความรู้เรื่องผ้า: กรณีศึกษากะเหรี่ยงโปในพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรี ราชบุรีและสุพรรณบุรี*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.
- พจนารถ เสมอมิตร. 2528. "ระบบเสียงในภาษาโผล่ว อำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี." วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วีระวัชร ปิ่นเขียน. 2524. *วรรณกรรมกะเหรี่ยงจากตำบลสวนผึ้ง ถึงอำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี*. ราชบุรี: ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ วิทยาลัยครูหมู่บ้านจอมบึง.
- วุฒิ บุญเลิศ. 2536. "ความเชื่อของชาวกะเหรี่ยงเกี่ยวกับ ผี บือ โย (แมงไฟศพ)." *เมืองโบราณ* 19(4): 11-20.

- ศรีศักร วัลลิโภดม. 2521. "ทำไมพม่ารบไทย." *เมืองโบราณ* 4 (4): 37-51.
- _____. 2529. "ล้าะ ละว้า และกะเหรี่ยง." *เมืองโบราณ* 12 (1): 54-96.
- สมเกียรติ จำลอง และจันทร์บุรณดี สุทธิ. 2532. "กะเหรี่ยงโปว์ และวัน เดือน ปี: กรณีจังหวัดอุทัยธานี กาญจนบุรี และสุพรรณบุรี." *ข่าวสารสถาบันวิจัยชาวเขา* 13 (3-4): 1-11.
- สมภาพ ลาขโรจน์. 2526. "ประวัติความเป็นมาของกะเหรี่ยง พ.ศ. 2393-2475." *ข่าวสารศูนย์วิจัยชาวเขา* 7 (2): 38-50.
- สุรพงษ์ กองจันทึก. 2530. "ประเพณีการผูกมือ การกินน้ำสุก และพระพุทธรูปศาสนา: กรณีศึกษา กะเหรี่ยงโปว์ภาคกลาง." *ข่าวศูนย์วิจัยชาวเขา* 11 (2): 1-19.
- สุรินทร์ เหลือลมัย. 2536. "เดือนเก้ากินข้าวห่อกะเหรี่ยง." *เมืองโบราณ* 19 (4): 49-56.
- สุรียา รัตนกุล. 2531. 2524. "เพลงกะเหรี่ยง." *ภาษาและวัฒนธรรม* 1 (1): 67-107.
- Falla, Jonathan. 1991. *True Love and Burmese Border*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hamilton, James W.. 1976. *Pwo Karen at the Edge of Mountain and Plain*. n.p.: West Company.
- Keyes, Charles F.. 1979. *Ethnic Adaptation and Identity: The Karen on the Thai Frontier with Burma*. Philadelphia: Institute for The Study of Human Issues.
- Kulvadee Boonpinon. 1997. *Institution Arrangement in Communal Resource Management: A Case Study of a Karen Village in a Protect Area*. Master's thesis in Technology of Environmental Management, Faculty of Graduate Studies, Mahidol University.

สัมภาษณ์

- กาญจนาสุทธิคุณ, พระครู. เจ้าอาวาสวัดศรีสุวรรณคีรีและเจ้าคณะตำบลไล่โว่ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี. สัมภาษณ์, 9 มีนาคม 2539.
- ฉ่วยไลวเซย์, ตะก่าเกีย(มรรคทายก) บ้านเกาะสะเต็ง หมู่ที่ 3 ตำบลไล่โว่ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี. สัมภาษณ์, 12 เมษายน 2539.
- ช่วยเมี้ย. สัมภาษณ์, 3 เมษายน 2537.
- เนแสง, ตะก่าเกีย(มรรคทายก). บ้านกองม่องทะ หมู่ที่ 2 ตำบลไล่โว่ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี. สัมภาษณ์, 6 เมษายน 2539.
- ผู้เหลียวเฮ้. สัมภาษณ์, 6 เมษายน 2539.
- ผ้าเทิง (สมภาพ สังขลาธาร). สัมภาษณ์, 2 มกราคม 2537.
- หม่องตุงเสย (อภิชาติ ไทรสังข์ทัศนีย์). ผู้ช่วยกำนันบ้านเกาะสะเต็ง. หมู่ที่ 3 ตำบลไล่โว่ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี. สัมภาษณ์, 11 ธันวาคม 2537.
- หม่องแป. ผู้ควบคุมคนระนาดที่บ้านไล่โว่. หมู่ที่ 5 ตำบลไล่โว่ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี. สัมภาษณ์, 21 เมษายน 2539.